

B) att Riksdagen må å extra stat för 1908 bevilja anslag till en andre amanuens inom öfverstyrelsen å 1,500 kr., med rätt för Kungl. Maj:t att, om så finnes lämpligt, i stället för två amanuenser å 1,500 kr. anställa *en* tjänsteman med full tjänstgöring och 3,000 kr. aflöning.

Stockholm den 26 januari 1907.

P. O. Lundell.

N:o 95.

Af herr **K. Starbäck**, *om inrättande af 75 nya adjunktsbefattningar vid de allmänna läroverken.*

I statsverkspropositionen förekommer under åttonde hufvudtiteln (p. 99) följande uttalande af öfverstyrelsen för rikets allmänna läroverk:

»Det skulle emellertid kunna sättas i fråga att, utöfver normalstaten, af Riksdagen begära anslag till ytterligare ett antal ordinarie platser, detta så mycket mer, som behovet af facklärare i vissa ämnen vid en del läroverk och vid andra ett väl starkt missförhållande mellan antalet ordinarie och extra ordinarie lärare gjorde sig gällande. Öfverstyrelsen, som delade den i Riksdagens skrifvelse den 18 maj 1904 uttalade meningen, att det endast finnes ett effektivt sätt att förbättra de extra ordinarie lärarnes ställning, nämligen att förse läroverken med ett tillräckligt antal ordinarie platser, hade ock för afsikt att verkställa utred-

ning öfver det befintliga behovet i berörda hänseende. Men en sådan utredning föreläge ej, och de orsaker, som af öfverstyrelsen år 1905 angifvits såsom skäl för att ej gå utöfver den ännu ej genomförda normalstaten — nämligen ovissheten, huru de nyligen införda terminsafgifterna å vissa orter kunde komma att inverka på lärjungefrekvensen, samt den för närvarande, särskildt inom vissa ämnesgrupper, hotande bristen på kompetenta sökande till lärareplatser — vore fortfarande för handen. Öfverstyrelsen ansåge sig för den skull icke nu böra framställa något förslag om normalstatens öfverskridande.»

Den ofvan åberopade passus i Riksdagens skrifvelse af den 17 maj 1904 lyder sålunda: »Den i statsrådsprotokollet uttalade farhågan, att lärarnes befordringsutsikter framdeles å nyo kunde blifva alltför små genom otillräckligheten af antalet ordinarie platser, har Riksdagen funnit för de närmaste åren förebyggd genom det nu i utsikt ställda inrättandet af ett ganska afsevärdt antal ordinarie platser, och instämmande med föredragande departementschefen i hans uttalade mening, att det endast finnes ett sätt att förbättra de extra ordinarie lärarnes ställning, nämligen att förse läroverken med ett tillräckligt antal ordinarie platser, har Riksdagen ansett sig kunna förutsätta, att äfven framdeles för sådant ändamål komma att beviljas nödiga anslag, så att de för lärarnes befordran ogynnsamma förhållanden, som tidtals varit rådande, ej må åter inträda. I sammanhang härmed vill Riksdagen erinra därom, att Rikets Ständer år 1858 funno det böra bland annat föreskrifvas, att läroverksstyrelsen i hvarje stift måtte tilläggas rättighet att för hvarje gång lärjungeantalet vid ett läroverk ökades med 30 eller 40, om så lämpligt pröfvades, inkomma med anmälan om behovet af ännu en ny lärare.»

Ehuru Riksdagen sålunda oförtydbart uttalat sin mening angående de extra ordinarie lärarnes ställning, föreslås för 1908 insättandet af endast en ny ordinarie lärarebefattning, nämligen en adjunktur. Man skulle då, synes det, ha rättighet att antaga, att behovet af nyinrättade lärarebefattningar vore minimalt, om ens något. Så är emellertid icke förhållandet. Under det att extralärarnes antal, som under år 1901 uppgick till 183 och 1902 till 194, året därpå nedgick till 136, har det sedan åter varit i stigande, så att det höstterminen 1906 belöpte sig till 193. Att de 29 platser, till hvilka förra Riksdagen beviljade anslag, jämte den nu af ecklesiastikministern äskade, ej kunna ens tillnärmelsevis tillfredsställa det förefintliga behovet, är tydligt. Anledning till uppskof med frågan om nyinrättade ordinarie befattningar skulle sålunda,

enligt öfverstyrelsens nyss citerade yttrande, ligga *dels* i möjligheten att terminsafgifterna skulle minska lärjungefrekvensen, *dels* däri att för närvarande det finnes brist på kompetenta sökande till vissa lärareplatser.

Det senare synes mig i stället kraftigt mana att utan det ringaste uppskof undanröja de förhållanden, hvarpå denna mycket betänkliga brist säkerligen till stor del grundar sig, nämligen just de nedslående och för inträde på lärarebanan föga uppmuntrande befordringsmöjligheterna. Hvad terminsafgifterna beträffar, vill jag här fästa uppmärksamheten på att sådana under 1905 influtit till ett belopp, som med ej mindre än kr. 163,553:56 öfverstiger det beräknade. Om också denna siffra kan vara tillfällig, finnes det ingen som helst anledning att anta, att lärjungeantalet skulle till den grad minskas, att icke nya ordinarie lärareplatser skulle komma att behövas.

Faran af, att ej tillfredsställande anordningar i föreliggande fråga snarast möjligt vidtagas, framgår emellertid från ännu en annan lika viktig synpunkt. Enligt mig tillhandakommen siffra var höstterminen 1906 hela antalet obefordrade ämneslärare 325 (193 extra ordinarie och 132 vikarierande). Af dessa voro ej färre än 80 inkompetenta att söka ordinarie befattning, däraf 51 stycken till följd af att de ej genomgått profår, under det att de öfriga 29 ej hade aflagt någon akademisk examen. Detta tyder på att svårigheten att skaffa ej blott dugande lärare, utan till och med endast formellt kompetenta fortfarande lika väl som före 1904 förefinnes i oroväckande grad, ett sakförhållande, som säkerligen af rektorerna vid våra läroverk kan väl vitsordas.

Uti en till statsrådet och chefen för kungl. ecklesiastikdepartementet inlämnad petition, hvilken jag som bilaga tillåter mig bifoga denna motion, har styrelsen för Stockholms extralärareförening framställt åtskilliga önskemål. Ett af dessa, inskränkning i rättigheten för ordinarie lärare att söka transport, har redan faktiskt börjat tillämpas. Att tillmötesgå det första, eller höjande under vissa villkor af extralärarnes löneförmåner, synes mig mindre lämpligt, då det säkerligen åt extralärareinstitutionen gäfvit en stabilitet, som lika litet dessa själfva som någon annan skolman kan finna lycklig, utan synes mig det enda riktiga och effektiva medlet att upphjälpa extralärarnes utan tvifvel alltför bekymmersamma ställning vara inrättandet af ett tillräckligt antal nya platser. Under afvaktan på den af öfverstyrelsen utlofvade utredningen, som jag lifligt hoppas kommer att läggas till grund för förslag till nästa läroverksstat,

och då behovet af ökade lektorsbefattningar ej torde vara fullt så trängande, anser jag för närvarande en ökning af de ordinarie platserna med 75 adjunktsbefattningar vara lämplig. Reservationsanslaget till de allmänna läroverken bör sålunda, då adjunkts begynnelselönen är 3,000 kr., höjas med 225,000 kr., men samtidigt anslaget å extra stat till arfvoden åt extra och vikarierande lärare vid de allmänna läroverken minskas med 150,000 kr., då de nya befattningarna måste besättas med lärare, som förut af statsmedel aflönats hvar och en med 2,000 kr.

På grund af hvad jag sålunda anfört, får jag härmed föreslå,

att Riksdagen ville utom den i statsverkspropositionen föreslagna summan höja reservationsanslaget till de allmänna läroverken med ytterligare 225,000 kr. att användas för inrättandet af 75 nya adjunksplatser att tillträdas 1 januari 1908.

Stockholm 26 januari 1907.

Karl Starbäck.

Bilaga.

Till statsrådet och chefen för kungl. ecklesiastikdepartementet.

Genom den i sammanhang med den senaste läroverksreformen företagna löneregleringen har de nuvarande ordinarie ämneslärares ställning i ekonomiskt afseende betydligt förbättrats. Detta kan man däremot icke säga om de obefordrade lärarnes, hvilkas villkor i stället undergått en väsentlig försämring. De hafva nämligen genom ofvannämnda reform fått sitt arbetsår förlängdt med omkring tre veckor, men såsom ersättning härför erhållit ett lönetillskott af endast 20 kronor. Än värre är, att de förlorat den rätt, som extraordinarie lärare förut åtnjutit, nämligen att vid befordran till ordinarie lärarebefattning få räkna sig till godo sin föregående tjänstgöring för uppflyttning i högre lönegrader. Genom förlusten häraf komma extralärarne — särskildt de, som efter 1904 inträda på lärarebanan — att efter sin befordran åtnjuta betydligt mindre löneförmåner än nuvarande ordinarie lärare, hvilka få tillgodoräkna sig sin tjänstgöring som extraordinarie. Härtill kommer, att vid en jämförelse mellan de löneförhållanden, som rådde vid tiden närmast före 1 januari 1905, och den nya lönestaten, denna sistnämnda för en lärare, som nödgas tjänstgöra längre tid än 6 år som extra, visar sig innebära en verklig löneförminskning. Såsom af nedanstående tabell framgår, kommer en lärare, som efter 7 års extra tjänstetid befordras till ordinarie adjunkt, enligt den nya löneregleringen att åtnjuta, efter afdrag för den egna pensioneringen, en inkomst af 2,935 kr. jämte rätt till uppflyttning i högre lönegrad först efter 5 tjänstår. Hade de löneförhållanden, som rådde närmast före 1905, förblifvit oförändrade, hade han enligt samma tabell fått en inkomst af 2,750 kronor jämte rätt att redan efter 3 år uppflyttas i högre lönegrad. Skulle han nödgas förblifva extralärare mer än 7 år, utfaller jämförelsen ännu ogynnsammare.

*Jämförelse mellan inkomsterna för en lärare före och efter
1904 års lönereglering,*

under förutsättning att han vid 30 års ålder inträder på lärarebanan och att hans tjänstgöringstid som extralärare uppgår till 7 år.

(Genomsnittspensionsåldern enligt bestämmelserna före 1905 antages vara 67 år.)

Ålder år	Inkomst före 1 januari 1905 Kr.	Inkomst efter 1 januari 1905 Kr.	Differens	Ålder år	Inkomst före 1 januari 1905 Kr.	Inkomst efter 1 januari 1905 Kr.	Differens
30	1,980	2,000	+ 20	50	4,400	3,910	— 490
31	1,980	2,000	+ 20	51	4,400	3,910	— 490
32	1,980	2,000	+ 20	52	4,400	4,400	± 0
33	1,980	2,000	+ 20	53	4,400	4,400	± 0
34	1,980	2,000	+ 20	54	4,400	4,400	± 0
35	1,980	2,000	+ 20	55	4,400	4,400	± 0
36	1,980	2,000	+ 20	56	4,400	4,400	± 0
37	2,750	2,935	+ 185	57	4,400	4,885	+ 485
38	2,750	2,935	+ 185	58	4,400	4,885	+ 485
39	2,750	2,935	+ 185	59	4,400	4,885	+ 485
40	3,300	2,935	— 365	60	4,400	4,885	+ 485
41	3,300	2,935	— 365	61	4,400	4,885	+ 485
42	3,300	3,425	+ 125	62	4,400	4,885	+ 485
43	3,300	3,425	+ 125	63	4,400	4,885	+ 485
44	3,300	3,425	+ 125	64	4,400	4,885	+ 485
45	3,850	3,425	— 425	65	4,400	3,400	— 1,000
46	3,850	3,425	— 425	66	4,400	3,400	— 1,000
47	3,850	3,910	+ 60	67	4,400	3,400	— 1,000
48	3,850	3,910	+ 60	Summa af differenser			— 430
49	3,850	3,910	+ 60				

Vid riksdagsdebatten angående senaste läroverksreformen framhölls också af flera talare, att afskaffandet af lönetursberäkningen skulle blifva ett hårdt slag för de obefordrade lärarne, och farhågor uttalades, att en sådan åtgärd skulle bidraga till att öka den redan nu kännbara bristen på fullt

kompetenta lärare samt förmå många begåfvade män, som annars skulle hafva ägnat sig åt lärarekallet, att söka sin utkomst på andra, i ekonomiskt afseende gynnsammare lefnadsbanor. Att dessa förhållanden kunna lända läroverken till verklig skada, ligger i öppen dag.

Enligt Riksdagens mening skulle emellertid de obefordrade lärarnes ställning förbättras genom inrättandet af nya ordinarie platser. De åtgärder, som i detta afseende vidtagits under de sista 5 åren, hafva dock icke på långt när varit till fyllest. Trots inrättandet af 137 nya ordinarie befattningar under den sista 5-årsperioden, visar sig extralärarnas antal under innevarande termin uppgå till ej mindre än 152. De 27 nya befattningar, som uppförts å 1906 års stat, komma icke att väsentligen nedbringa denna siffra, alldenstund 22 af dem äro afsedda för ombildning af vissa lägre läroverk till fullständiga realskolor; icke heller kunna de i normalplanen upptagna återstående 27 platserna, för hvilka kungl. öfverstyrelsen för rikets allmänna läroverk föreslår anslags äskande vid 1906 års riksdag, anses tillnärmelsevis fylla det nödvändigaste behovet. Antalet extralärare och antalet nyinrättade ordinarie befattningar under nämnda 5-årsperiod framgår af nedanstående tabell:

År	Antal extra lärare aflönade af statsmedel	År	Antal nyinrättade befattningar enligt riksdagsbeslut
1900—1901	183	1901	80
1901—1902	194	1902	18
1902—1903	136	1903	5
1903—1904	uppgift saknas	1904	34
1905 (h.-t.)	152	1905	27
1906 (h.-t.)	193	1906	29

Om man genom inrättandet af nya ordinarie platser ville afhjälpa missförhållandena, så fordrades dels ett större antal nya befattningar på en gång, dels, allteftersom läroverken tillväxa, återigen nya platser. Men detta kräver för hvarje särskild gång Riksdagens samtycke, hvilket kanske ej alltid kan påräknas.

Men äfven om, såsom det är att hoppas, nya platser i väsentligen ökad antal inrättas, så följer icke häraf med nödvändighet, att alla obe-

fordrade lärare inom rimlig tid vinna ordinarie anställning, ty dels är konkurrensen vida större än hvad antalet extra ordinarie lärare ger vid handen, eftersom utom dessa ett stort antal vikarierande lärare finnes, dels fördröjer det ofta förekommande transporterandet af ordinarie lärare i ej ringa grad extralärarnes befordran, och slutligen äro äfven de obefordrade lärarne beroende af de ämneskombinationer, som lediga lärare-sysslor omfatta. Därför händer det ofta, att en lärare kan få vänta på befordran många år längre än icke mer meriterade kamrater med andra ämnen i sina examina, endast emedan ett fåtal platser i hans ämnen blifva ledigförklarade.

Då sålunda mycket ofta väl meriterade lärare en oskäligt lång tid kunna få vänta på ordinarie anställning och de omöjligen, framför allt om de bildat familj, i längden kunna existera på det nuvarande arfvodet, fordras ovillkorligen, att särskilda åtgärder vidtagas för att förbättra deras ekonomiska ställning. Det mest effektiva sättet att råda bot för de påpekade missförhållandena vore, att hvarje obefordrad lärare, som oförvitligen tjänstgjort i fem år, uppflyttades på ordinarie stat. Sannolikt skulle dock en sådan anordning stöta på praktiska svårigheter. Stockholms extralärareförening, som omfattar samtliga obefordrade ämneslärare vid hufvudstadens allmänna läroverk, har därför ansett, att en på samma gång enkel och effektiv lösning af extralärarefrågan vore, att statsmakterna ville besluta, det hvarje obefordrad ämneslärare efter fem års väl vitsordad tjänstgöring erhöles samma löneförmåner som ordinarie adjunkt i första lönegraden samt dessutom rätt till lönetursberäkning. Genom en sådan lösning skulle det af statsrådet von Friesen i Riksdagen uttalade önskemålet, att de extra ordinarie lärarne efter i medeltal fem år måtte blifva ordinarie, så till vida uppfyllas, som de skulle komma i åtnjutande af ordinarie lärares inkomster.

På uppdrag af Stockholms extralärareförening får dess styrelse därför vördsammast anhålla, det herr statsrådet ville lämna sin medverkan till

1:o att hvarje obefordrad, af staten aflönad ämneslärare efter fem års väl vitsordad tjänstgöring erhåller ett arvode af 3,000 kronor jämte rätt att få räkna sig till godo alla följande tjänstår i och för lönetursberäkning, dock att ingen inskränkning göres i den rätt till lönetursberäkning, som redan förut finnes för de obefordrade lärarne, hvilka före senaste läroverksreform inträdt på lärarebanan;

2:o) att nya ordinarie ämneslärarebefattningar i tillräckligt antal inrättas;

3:o) att någon inskränkning göres i rättigheten för ordinarie lärare att erhålla transport.

Stockholm den 4 december 1905.

A. Stockholms extralärareförenings vägnar:

dess styrelse,

E. Frösell.

V. Hammarberg.

T. Montén.

J. Holmberg.

E. Söderberg.